

De apenjaren

1955. Om elektriciteit te sparen, gebruikten we één keer per dag de radio twee minuten ... Om naar het weerbericht te luisteren. Ook al zei boer August, mijn opa: 'Ze kennen niets van het weer in Brussel.' Hij voelde aan zijn reuma hoe het weer zou evolueren en ook aan de vlucht van de vogels zag hij het. Vlogen de merels laag, dan kwam er regen. Zag je donkerzwarte vliegjes niet groter dan 1 millimeter op je handen en armen, dan zou het donderen. Scheen de zon, dan zou het kort daarna gaan regenen. ☺

We dronken water uit een waterput die we dicht bij de achterdeur hadden gegraven met spades en houwelen. Vier meter diep en twee en een halve meter breed in de groene, vette kleigrond. Het was een beetje primitief, en we dronken gelig grondwater met brokjes houtschilfers erin ... splinters van de houten pomp. We aten aardappelen uit een grote braadpan die de hele dag op de ijzeren plaat van de Leuvense stoof had gestaan. Eerst een bord soep, dan werden de soepborden afgelikt en kwamen de patatten, de saus en het varkensvlees op hetzelfde met de tong gekuiste bord. Wéér werden de borden afgelikt en kwam op het 'schone' bord een klad rijstap met bruine suiker. Daar werden boerenmensen sterk van, maar rond hun veertigste begon de aftakeling. Te veel suiker, te veel varkensvet en te veel verse volle room eisten hun tol: iemand van veertig was een oude knol.

We wroetten allemaal, jong en oud, vrouwen en mannen, in de vettig riekende poldergrond. In de aardappeltijd werden ook de kinderen ingezet om de donkere grond om te woelen tot de laatste kleine aardappel was uitgegraven. Bij de graanoogsten gebeurde precies hetzelfde: kinderen moesten de akkers afspeuren naar de laatste strohalm, de laatste korrel graan. We pikten de haver, de gerst en rogge met lange messen en bonden de graanhalmen samen in schoven. Leven op de boerderij was een folkloristisch feest en hard werken was de prijs die je ervoor moest betalen. Wie tien tot twaalf uur per dag werkte, naar de mis ging en niet opstandig was, zou lang en gelukkig leven, dát was een vaste waarde, een natuurwet. EN die zou zeker naar de hemel gaan. Want in die tijd

bestond de hemel nog. Tot ... tot ik mijn oom zag verongelukken in een dorsmachine. Die jongen verdiende dat niet, hij was een harde werker, een vriendelijke, knappe kerel met een krullenbol, godvrezend en een trouwe echtgenoot. Zijn dood was een signaal dat er iets grondig fout was met het wereldbeeld dat ons werd ingeprent. En dat er ook iets mis was met God.

De winters waren koud en lang en de boeren ook kort, maar sterk en heet. De akkers en de stallingen waren bijgevolg één groot slagveld van arbeid, armoede, passie en liefde. De boerenmeisjes waren lichamelijk ingesteld, ze wisten hoe konijnen rammelden, hoe paarden kleine paardjes maken met hun lange penis, hoe een beer bij een zeug wordt gezet, hoe de haan kippen naait. De boerendochters werkten in de stallen, molken koeien met de hand, droegen de koeienvlaaien naar de mesthoop bij de achterdeur, roken altijd min of meer naar dieren en praatten als meisjes die héél goed wisten wat voor dierlijks hen te wachten stond. Gêne kenden ze niet. Plassen? Rokken omhoog en psssttt ... Dan zag je een plas pipi rond een putje in de akkergrond. Veel van mijn vrienden kicken daarop: 'Een boerenmeid die in de akker plast, wil een gast.'

Onze toekomst lag vast, de boerderij was voor de oudste zoon, de anderen zouden zes dagen per week in een stinkfabriek gaan werken. Als beloning mochten ze zich in 't weekend bezatten. Nooit ben ik op een zaterdagavond gestopt met pintjes drinken omdat ik te veel aan het drinken was. Nee, ik stopte enkel omdat ik niet meer wist wat mijn onder- of bovenkant was, omdat ik moest overgeven of omdat ik omviel van zattigheid.

Vrijgezellen M/V sliepen samen op de zolder van de boerderij: mijn meter, mijn neef Laurent en ik. De bedden stonden tussen jutezakken met graan, hét favoriete voedsel van knaagdieren. Die zolder zat bijgevolg vol muizen en 's nachts hoorden wij geknabbel. Knaag. Knaag. De matrassen waren aan elkaar genaaide lakens gevuld met hooi en zakten door in het midden, dus lagen we dicht tegen elkander in een diepe put. Heerlijk in de winter. Verstikkend in de zomer. Mijn meter en ik sliepen in elkanders schoot, lepeltje lepeltje. Hand in hand. En om de tien seconden gaven we een kneepje dat wou zeggen ik hou van je, en dat tot we insliepen. Er was geen bad, geen douche. We wasten ons buiten aan

de waterpomp in de frisse lucht. Om vijf uur in de morgen begon de nieuwe werkdag met het melken van de koeien. Dat gebeurde door de vrouwen die met de blote hand flink aan de lange spenen trokken tot de melk krachtig uit de uiers spoot in een emmer onder de koe. Nu en dan draaiden de dames de spenen naar boven en spotten straaltjes warme melk in hun mond, kwestie van snel te ontbijten. Mijn meter, die aan de spenen trok, zat op een laag stoeltje met drie poten, een melkstoeltje in pure eik tussen de benen. Haar houding was die van een deerne, benen wijd open en trekken maar. Ik hield van de ochtendgeuren en van het gekletter van melkammers en de ochtendstemmen van de werkers, vrouwen en mannen. Klanken die niks dreigends hadden, integendeel. Heldere morgenstemmen bij dage-raad, ik werd daar rustig van. Dus draaide ik me als kind nog een keer of twee, drie om en om in de dikke lappendekens en sliep nog een uurtje of zo verder onder de blote dakpannen die door wijde kieren koele ochtendlucht binnenlieten. Op koude winterdagen zag ik mijn adem vaak als damp voor mij uit ... Damp die dan vastvroor aan de dekens. Of aan mijn haar.

Tot mijn twaalfde sliep ik iedere nacht in het bed van Leona, mijn meter, een ongetrouwde boerndochtere, een wilde, zo werd geroddeld, zoals ook werd gezegd van haar drie zussen Maria, Germaine en Lea (mijn moeder), die ook wilde boerendochters waren. Wild en met een gouden hart. Iedere dag was hun laatste werk hun oude vader wassen en in bed leggen, want hij had reuma van het vele werken in regen en wind en hij kon zich niet meer bukken, strekken of zelf wassen. Het viel op hoeveel ze hielden van hun pa, Boer Guust ... Een man van weinig woorden die zijn lijf en leden had gegeven voor zijn kroost,

Mijn liefste meter, ongetrouwd, nooit op reis geweest, jarenlang mijn bijslaap.

kapotgewerkt op een stukske arme poldergrond te midden van de rijkdom van de vette noordelijke polders rond Assenede. De Vlaamse polders zijn zeer vruchtbaar en maken de polderboeren rijk, maar er loopt een zeepje, een ader zwarte, onvruchtbare, korrelige zandgrond door die weelde van fertiliteit. En dié ader onvruchtbare grond was, godbetert, eigendom van mijn grootouders. De boeren rondom hen waren welgesteld en dus hooghartig en oma en opa daarentegen waren ziek gewerkt en nederig, nee, bescheiden. Want ze hadden hun trots!!! Zij waren boeren, géén knechten.

In principe waren het de enige zoon Maurice en mijn meter Leona die het meeste boerenwerk deden. Maar Maurice werkte niet alleen op het land, hij had ook een job in een fabriek, dus werd neef Laurent ingeschakeld, half-wees en zoon van tante Maria. Laurent ploegde, egde, zaaide, oogstte en beerde. Ze hadden hem nodig, de boerendochters ... Meetje Leona zorgde voor het erf. De andere drie zussen naaiden, kookten of zaten zomaar wat te mokken omdat het naorlogse boerenleven niet altijd vrouwvriendelijk was. Leona was dan ook in mijn kinderogen een

De graven van twee ongetrouwde tantes, Leona en Germaine Van de Velde, op het kerkhof van Oosteeklo, tante Leona en tante Germaine, lieve mensen, geleefd in eenvoud, gestorven in eenvoud. Meetje Leona haar pekelsonde was een glaasje Elixir d'Anvers met daarin gouden snippers ... Een drank die ze ook te drinken gaven aan zieke koeien en paarden.

heilige, een heldin en mijn suikermeter. Ze had geen man, geen kinderen en af en toe kreeg ze ferme goesting in een vent, denk ik, want ze was vaak ongelukkig en dan dronk ze een paar glaasjes Elixir d'Anvers. Elke avond bad ze een Paternoster en aan het eind zei ze: 'Ik hoop dat ik morgen niet meer wakker word.' Toen ze 73 was en iedereen, ook de jonge neefjes, weg waren van de boerderij, was ze écht eenzaam en zei ze: 'Nu wil ik echt dood', en korte tijd later stierf ze, zomaar vanzelf. In haar laatste wil liet ze al haar bezittingen na aan mijn neef Laurent, die zijn vader had verloren in dat vreselijke ongeluk op de boerderij. Ik kreeg niks. Op mijn twaalfde had ik haar bed verlaten en was om onduidelijke redenen daar nooit naar teruggekeerd ... Ze heeft het me blijkbaar nooit vergeven.

We dronken de verse, ongekoekte melk van de koe. De melk stond in een grote teil in de kelder en zo nu en dan lag er een vlieg in. Die werd er uitgevist met een spaan of onder de melk geroerd met een houten lepel. Op het erf leefden in een vreedzame commune: honden, katten, konijnen, kippen, eenden, varkens, en vooral veel vogels, voornamelijk mussen. Dezelfde mussen die tussen de dakpannen een stoffig nest met veel hooi en kippenpluimen maakten. Hun kuikentjes tjlpten zodra de zon opkwam tot de zon onderging. Het enerveerde niemand, behalve dan tante Germaine die een beetje zenuwziek was en die ook hysterisch werd van het blaffen van de honden, het gemiauw van de katten, het loeien van de koeien, het hinniken van de paarden, het geruis van de sterren en het kraaien van de hanen op de mesthoop (naast de achterdeur). Op zondag gingen we naar de hoogmis of naar het dorpscafé tegenover de kerk, dronken daar tijdens de mis van tien uur vele pintjes, werden een beetje dronken voor het middageten, waggelden naar huis, pisten onderweg tegen een boom en op de boerderij kaktten we ons ontbijt met spek en eieren uit door een gat in een plank over een put die we zelf hadden gegraven. Zondag, rustdag. Op zondagmiddag hadden de ouderen tijd voor een middagslaapje en wat seks en gingen de jongeren dansen in het buurtcafé bij 'de Munckskes', een boerenhof-winkel-café waar twee schone jonge dochters van 14 en 16 achter de toog stonden. De ongehuwde vrouwen van boven de dertig die hier ook kwamen dansen, waren meestal mollig, heel vrouwelijk en weinig vrolijk, behalve als ze zat werden en dan werden ze vulgair. 'Ik laat mij poepen voor drie droge haringen! Hahahahaaa!' Zoals alle andere plattelandsvrouwen in die tijd droegen ze zwarte schorten, hadden een permanent en

dikke borsten. De beroemde boerinentetten waartegen ze ovenverse broden drukten als ze met een lang broodmes boterhammen moesten snijden. Vegetarisme bestond nog niet in Vlaanderen, iedereen at veel vlees in al zijn vormen, gebakken, gekookt, gedroogd, gemalen, verwerkt tot paté. Gelukkig ook veel verse groenten, bemest met duivenstront, kiekenstront, paardenvijgen, menselijke stoelgang en koeienmest. Varkensstront werd weinig gebruikt omdat die zo verschrikkelijk stonk ... Zo verschrikkelijk. Weet je, na een thuisslachting van een varken aten we dagenlang niks anders dan varkensvlees. Veel ouderen hadden dan ook flebitis, zwerende huid, beeuurk ... Vies! Er werd wat afgezien op zo'n boerderij! Iedere opa had pijnlijke spieren en botten van te veel te werken in wind, regen en koude. En door over hun hart gebogen te werken, werden ze rapper oud. 'Wie over zijn hart werkt, leeft niet lang.' Daarmee werd bedoeld dat wie zich moest stuipen (bukken) om te werken, kasseileggers, grachtendelvers, rapper dood gingen.

Hier sliepen opa, oma, vier dochters, een zoon, twee kinderen. Het huisje lag langs het tuinpad van mijn vader.

'Ik zag de hoge bomen staan en was een kind en wist niet beter ... Dan dat dit nooit voorbij zou gaan ...'

We spraken een voor niet-Oosteeklonaren onverstaabaar oud Oost-Vlaams dialect met veel Spaanse woorden (*goeste, diferente, patience*), hadden fietsen, geen auto, en vreemdelingen werden gegarandeerd uitgelachen. ‘Den Duits’ (het was kort na WO II) was nog altijd de vijand, want die hadden gratis vier jaar op de boerderij gelogeed, de jonge dochters verleid en de beste stukjes worst opgegeten. Een Duits was dus een kloot, een dommerik die *Zwiebel* zei tegen een ajuin, dus noemden we de Duitsers ‘schwiebels’. De ‘meesters’ in de lagere school vertelden met veel spot en misplaatste fierheid over hoe ‘zij’ den Duits hadden verjaagd. Duitsers waren dommeriken en wij geloofden dat, want de Duitsers hadden de oorlog verloren, waren dus dom, dit was een feit dat er thuis en op school met grote zorg werd ingestampt. Ik dacht daar verder niet bij na tot, ja, tot ik mij een Porsche kon permitteren. Wauw, wat een auto! Rijdende kunst! Dus ... wereldse kennis was er nauwelijks, want die werd opgevangen en gefilterd door de hoofdonderwijzer, de pastoor, de burgemeester en de brouwer. Allemaal rijker dan de kleine boeren en werkmensen van ’t dorp, dus hadden die altijd gelijk, hadden daarenboven ook een aanhoudster (minnares), meestal een van de mooiste jonge

Zittend vlnr: Opa August Van de Velde, oma Octavie Van de Velde (neef en nicht), uiterst rechts tante Germaine (ongehuwd). Staand: tweede van links meter Leona, in het midden het bruidspaar Maria en haar man die later zou verongelukken door in een dorsmachine te vallen. Maria stond ernaast toen haar jonge echtgenoot verongelukte. Hij was op slag dood en vreselijk verminkt. Maria, net bevallen van mijn neef Laurent, kon het voorval niet plaatsen, werd depressief en verbleef tot haar 90ste in een psychiatrische instelling. Die knappe bovenaan rechts van de bruid is mijn moeder Lea.

getrouwde vrouwen van het dorp. En de pastoor deed ook jongetjes, zo werd gefluisterd, en ik wist precies welke. Ze zijn later allemaal vroeg gestorven. Echt. De één door de drank. Een ander kwijnende weg ... maar toendertijd leek het dat het een voorrecht was de lieveling te zijn van de pastoor of onderpastoor. Ik benijdde die jongetjes, want zelf kwam ik niet in aanmerking vanwege te stout, te eigengereid. Gewone mensen, de boeren, de werkmensen, kenden de luxe van een niet-katholiek wild liefdesleven niet, want dat was zonde, zei de pastoor!!! Al werd er door de boeren en hun knechten en zoons en dochters illegaal gevogeld in de koeienstal – waar het altijd warm was en naar koeienstront rook, wat prikkelend was – of in de schuur, waar op de hooizolder het liefdesspel ook bijzonder was. Of in het konijnenhok waar ook de warme, prikkelende geur hing van konijnenpis. Het vreemde was: enkel de jonge mensen waren gelukkig. De ouderen waren meestal nukkig, versleten, hadden pijn, waren verbitterd en zeiden na het avondgebed: ‘Ik wou dat ik morgen niet meer wakker werd’, of wilden eenvoudigweg niet bidden. Er werd ook ongelooflijk hard, veel en gemeen gevloekt. ‘*Grijze Emmagepoetegodverdomsedju.*’ In die tijd was wie veertig werd werkelijk oud en vaak ook versleten door het wrede werk en door de somberheid van het leven. In de winters, met lange stille avonden en geen tv, geen radio, geen interessante vooruitzichten, niks, behalve wat dom gebabbel bij de stoof of open haard, was het leven oersaai. Heel wat volwassen personen die ik als kind heb gekend, pleegden zelfmoord. Ieder jaar waren er wel een paar. Velen verhingen zich aan een balk in de koestal met een touw waarmee de koeien werden vastgebonden. Sommigen sprongen zelfs in de aalput, in de beerput dus. Wat een pijnlijke wanhoop moet daarachter hebben gezeten! Maar meestal dronken ze zich gewoon dood, zomaar thuis met goedkope jenever. Of dronken zich stiepelzat in de dorpscafés en dan reden ze zich te pletter met een oude Duitse motor tegen een boom langs de grachtkant ... Quasi opzettelijk.

Mijn oma en opa waren naaste familie, volle nicht en neef. Nicht Octavie Van de Velde en kozijn Gust Van de Velde waren in 1888 getrouwd ‘om de grond bijeen te houden’. Die grond was een keuterboerderijtje dat wettelijk onder broers en zussen in vele stukjes verdeeld zou worden na de dood van hun ouders. Dus trouwden de oudste nicht en de oudste kozijn met elkaar. Puur om economische redenen, om te overleven dus, want er was weinig industrie in de polderstreek (het Meetjesland) en het

was ofwel eigenaar zijn van een boerderij of ... als knecht bij een boer gaan werken. En dat was erg. Boerenknecht of boerenmeid zijn, man! Dát was pas echte slavenarbeid, slecht betaald en zestien uur per dag werken!

Grootvader Gust Van de Velde en grootmoeder Octavie Van de Velde (neef en nicht) kregen vijf kinderen.

Miserie troef dus, maar wel met de menselijke vriendschap en warmte van slachtoffers onder elkaar. De boer en de boerin hadden het goed of minder slecht, maar de knechten en meiden verdienden niks en hadden een slavenleven. Nu ja, heel eerlijk, van echte menselijke warmte was op zo'n boerderij niet veel sprake. De zussen en broers Van de Velde maakten heel veel ruzie onder elkaar. Broer Maurice Van de Velde (een kleine, magere, taaie vent) deed na zijn uren in de fabriek zwaar werk en vond dat onrechtvaardig. De boer en zijn boerin kibbelden ook de hele tijd, misten echte liefde, en hadden een kat-en-hondrelatie, ze waren als water en vuur. Geen wonder dat er in hun kroost en in de kroost van hun kroost wat nukkelig, kwieterig gedrag in de genen zit. Inteelt heet dat. Het accentueren van de goeie én slechte kwaliteiten. Inteeltkinderen zijn emotioneel onstabiel, het ene moment geniaal, het andere moment zo dom als een kieken. Omdat de boerderij een klein huisje was met maar één slaapkamer (voor de boer en zijn

De schuur van mijn opa waarin mijn ouders woonden en waar ik als volwassene ook lang heb gewoond.

boerin) plus een ‘voute’, een soort tussenkamertje halfweg de trap tussen de living en de zolder, kwamen we elkaar voortdurend tegen. Op de voute sliep Germaine omdat ze wat meer zenuwziek was dan de anderen en dus meer rust nodig had. Op de zolder sliep het overschot, de zolder die, zoals gezegd, dienstdeed als slaappleaats voor de hele roedel vrijgezellen en als stockeerruimte voor jutezakken gevuld met graan. Er was geen privacy. We wisten bijgevolg alles van elkaar. Zo leerde ik al vroeg masturberen omdat ik in een bed naast mij, mijn vijf jaar oudere kozijn bezig zag. Dank u, kozijn. Ik heb van die vroege leerschool heel veel deugd gehad. ☺ Verder was er het kiekenkot met achterin de kieken en voorin een open haard waarin werd gekookt. Er was ook een ‘toilet’ en dat rook je. Verder was er ook een zelfgebouwde, houten paardenstal en een in golfplaten opgetrokken houtkot. Dat alles op één hectare zwarte, magere landbouwgrond, die verdomde zwarte grondader tussen tientallen rijke, immens grote polderboerderijen met vette, bruine, vruchtbare poldergrond in en rond Assenede (bij Sas van Gent). Opa was bijna de armste boer van de streek. Hij had amper drie koeien, twee varkens, een paard, een tiental kippen en wat konijnen en daarmee hield hij een gezin in leven met een depressieve vrouw, vier dochters en een zoon. Luxe heb ik er nooit gezien. Ze hadden voldoende eten, maar geld kwam er niet binnen, dus maakten ze hun eigen kleren, konden ze nooit iets nieuws kopen en reparaerden ze alles. Zitvlak van de broek versleten, hup, een stuk stof erover. Overleven, het zit in mijn genen. Maar helaas niet enkel overleven ... Octavie Van de Velde was manisch-depressief en vaak koleriek. Mijn moeder had dat ook een beetje in haar, dat depressief zijn, waardoor ze koleriek werd. Zingen was het enige dat haar uit haar donkere oceanen kon halen. Dus zong moeder hele dagen. Oma Octavie kon niet zingen en kijfde de hele dag. Toen ze op hoge leeftijd (ze werden allemaal heel oud) naar een gesticht moest omdat het echt te gortig werd met haar hysterie, wilde ze niet. Maar écht niet!!! En ze was oersterk, niemand kon haar de baas, want ze krabde en sloeg. Opa Gust, die reuma had, kon haar niet aan, zoon Maurice ook niet omdat hij te klein was en te mager en niet sterk genoeg om Octavie te dwingen, en zeker haar dochters niet die de hele tijd zaten te snotteren, want hun moeder moest naar een tehuis. Mijn vader Harry was dus de enige die in aanmerking kwam. Hij zou haar naar de luxueuze voiture van de dokter brengen en haar in bedwang houden. Die doktersslee, een zwarte Ford, kwam dus met veel tralala het erf opgereden. Oh oh. Toen Octavie door het kleine vensterke van haar

slaapkamer die glimmend zwarte dokterswagen zag naderen, krijste ze als een gekeeld varken en ontwikkelde ze een kracht zo sterk als een duivel. Ze schold, krabde, beet en spartelde en zei dat ze mijn pa, haar schoonzoon, altijd al de grootste smeerlap van de streek had gevonden, dat hij haar dochter niet waard was, dat hij gespuis was, een strontvent. Maar pa liet zich niet afleiden en pakte Octavie in zijn sterke armen en droeg haar naar de auto van de dorpsdokter waarmee ze naar het gesticht moest worden gebracht. Ze tierde, krijste, klopte, spuwde, ogen wijd open, spartelde, schopte en brulde en schold pa de huid vol. Vader had geen sprankel compassie en kneep zijn armen rond haar tot het pijn deed. Hij haatte dat mens al jaren uit de grond van zijn hart. Ze was zijn schoonmoeder en ze had hem lang genoeg gekloot, zei hij. Toen vond ik dat erg, want voor mij was ze altijd lief geweest ... Ach, nu ik ouder ben, begrijp ik mijn vaders houding wel en ook die van Octavie die op een rijke polderboer had gehoopt als schoonzoon, als man van haar knapste dochter, en niet op een rare kwibus, een smokkelaar, een zoon van gescheiden ouders, iemand die vijftien jaar in Amerika had gewoond en die moeilijk Vlaams sprak. Haar snelste, knapste dochter was opgevoed om met de zoon van een rijke boerderij uit Boekhoute te trouwen en om een trotse boerin te worden op een eigen erf ... En God, die mooie Lea kwam met zo'n kieken naar huis!!! Iedere keer dat ze hem zag, sloeg ze een kruis. Het kruis speelde een grote rol op de boerderijen. Op haar doodsbed bekende oma Octavie trouwens dat ze een affaire had gehad met een redelijk rijke boer van een erf even verderop. Toen ze enkele maanden later doodging, zei haar man Gust, die op een stoeltje voor de voordeur van zijn boerderij zat: 'Miljaardedju, miljaardedju. Is ze dood? Het is geen moment te vroeg.'

Kleinzoon 2013 – Grootvader 1953:
'Het is geen moment te vroeg.'